

Kan jeg rumme det?

– en bog om *Dødens engel*

Anders Otte Stensager *Nazilægen Josef Mengele. Liv og forbrydelse*

Af Kaare Bing

De medicinske eksperimenter i Auschwitz kan næppe siges at have været hverken bedre eller værre end-sige mere grusomme eller bestialske end de forsøg, der foregik i andre lejre. De tilfælde, der her er blevet beskrevet taler i den forbindelse deres helt eget sprog. Alle har de det tilfælles, at enhver form for medmenneskelighed og respekt for det enkelte individ fuldstændig tilsidesattes. Fangerne var ganske enkelt reduceret til forsøgskaniner, der om nødvendigt blot kunne erstattes eller ganske enkelt skaffes af vejen, hvis forsøgene mislykkedes.

Disse ord står i værket *Nazilægen Josef Mengele, liv og forbrydelse*, der er udkommet på forlaget Documentas og skrevet af Anders Otte Stensager, magister i forhistorisk arkæologi med speciale i Holocaust-arkæologi, født 1968 – 25 år efter Mengeles storhedstid i Auschwitz og kun 11 år, da Mengele omkom ved en drukneulykke i Sydamerika.

Dette er en bog om ondskab, udført af læger i Det Tredje Rige – Hitlers verden – men i al sin forfærdelse et værk *ikke* kun om det enkelte individ, Josef Mengele, men om en generation af tyske læger. De levede – ifølge forfatteren – i et samfund, der var et resultat af nederlaget og depressionen, der fulgte efter 1. verdenskrig. Dette nederlag der blev starten på årene 20'erne og 30'erne, der igen blev forudsætningen for Hitlermagten.

Var det nu ondskab? Højt begavede veluddannede læger blev vel ikke drevet af ondskab, snarere af den afstumpethed, udviklingen i Tyskland førte til. Dette var værre end ondskab – der jo kræver bevidsthed om at ville det onde – det var almindelige læger, mennesker, familiefædre med glade smil, der bare tjente videnskaben, forskningen. Og der var uhyggeligt mange af dem. Hvorfor så bogen om Josef Mengele – eller Josef som han kaldes hele vejen. Der nævnes utallige læger, doktorer, bogen igennem, SS-læger, der alle har barbariske handlinger på samvittigheden, hvis begrebet samvittighed overhovedet kan anvendes i denne forbindelse. Mengele blev fællesnævneren for dem alle – hans brutalitet var uden grænser, hans nådeløshed overvældende, hans nydelse over at få lov til at være med til ”sektionerne” trods enhver beskrivelse. Og alligevel: Stensager gør det – han beskriver ind i de mindste detaljer, hvad det er for medicinske eksperimenter fangerne underkastes. Som almindelig læser rystes man – som fagmand, læge, må man stå tilbage som efter at have læst en lærebog i medicinske muligheder, som ikke hører til pensum.

Hvorfor så denne bog om Mengele: antagelig fordi han var den mest eftersøgte af alle disse læger (og nazikoryfæer). Han blev kendt som ”Dødens engel” – på grund af den mystik der fulgte ham gennem årene med flugt og dukken op de ejendommeligste

steder – til sidst de mange steder i Sydamerika.

Bogen rummer meget – måske for meget? Der fortælles indgående om barndom, ungdom og ægteskab – meget indgående om raceforskningens vilkår i Tyskland. Vi præsenteres for en række samtidige læger. Vi føres til Østfronten, da krigen kommer og får en indgående skildring af mange af rædselslejrene, og de læger, der arbejdede der, indtil vi endelig! fokuseres på Mengele og Auschwitz, hvor han arbejdede i 1 år. Ellers var der stor udskiftning af læger i lejrene. De læger, der arbejdede dér, holdt ikke længe. Hans metoder og interesser for tvillinger og for romaer, hans medvirken til selektionerne, udvælgelserne, alt dette skildrer Stensager, så indgående, at man skulle tro, at han havde stået ved siden af Mengele under processerne.

Mengele flygtede ved Tysklands sammenbrud, og en spændende historie bliver spundet omkring denne flugt, med alle dens røver- og soldateringredienser. Stensager har udført et kolossalt arbejde, gået ind i

kilderne, og bogen giver os en fornemmelse – for mere kan det ikke blive, da vi aldrig vil kunne forstå denne rædslerens verden – af de skjulte kræfter, som kunne bo i os selv. Hvis galt skal være. Mange af disse læger vendte tilbage til efterkrigstidens Tyskland og blev respekterede læger i alle dele af landet – andre blev henrettet. Nogle begik selvmord – og vi andre læser en bog om en af dem – og går videre til den næste.

Der er noget, der er så bestialsk, at det går over vor fatteevne – og dermed måske ikke rigtig går ind i os.

Men der er mennesker for hvem fortiden aldrig forsvinder. Bogen rummer en indgående litteraturliste og et navneregister, men er ifølge en anmelder i dagspressen behæftet med en del faktuelle svagheder. Disse hindrer imidlertid ikke, at bogen giver os et billede af en krigsforbryder, der står frem med stor gru.